

Slægts – Tidende

for
Trekantområdet

Udgiwet af Trekantområdets Slægtshistoriske Forening

Nr.: 35

December

Sæson 2015/16

Bestyrelse

- Formand:** Jesper Ratjen, Majvænget 66, 6000 Kolding
☎ 7551 8063, e-mail: j.ratjen@stofanet.dk
- Næstformand,
redaktør:** Kai Aurbo, Borggårdsparken 38, 7080 Børkop
☎ 7586 8315, e-mail: kaiaurbo@gmail.com
- Kasserer,
bladudvalg:** Jonna Qvortrup, Prangervej 82, 7000 Fredericia
☎ 7592 9678, e-mail: jonnaqvortrup@hotmail.com
- Sekretær:** Niels Thomsen, Agatvænget 7, 7000 Fredericia
☎ 4045 2673, e-mail: aase.niels.thomsen@gmail.com
- Bibliotekar:** Jens Christian Bruun-Toft, Blåkjærvej 16, Erritsø 7000
Fredericia
☎ 7594 0810, e-mail: bruun-toft@mail.dk
- Forlystelsesråd:** Hanne Olsen, Søndermarksvej 72, 1. tv., 7000 Fredericia
☎ 4041 1879, e-mail: hannejonolsen@gmail.com
- Suppleant:
(Moccamester)** Karen Petersen, Rygårdsvej 4 – 51, 7000 Fredericia
☎ 2323 3550,
e-mail: karen.margrethe.petersen@gmail.com
- Suppleant:
(ass. Moccamester)** Bodil Bruun-Toft, Blåkjærvej 16, Erritsø 7000 Fredericia
☎ 7594 0810, e-mail: bruun-toft@mail.dk

Møder afholdes den 2. mandag i månederne september-april og ofte i samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet (FU). De begynder kl. 19.15 og afholdes på LOKALHISTORISK ARKIV, Frederik III's Vej 6, Fredericia. Mødelokalet er åbent fra kl. 18.30, således at der er lejlighed til slægtssnak og til at benytte foreningens bibliotek. Møderne indledes med ”medlemmernes 10 minutter”, hvor der kan fortælles om gode oplevelser, givtige kilder, læses op, gives tips osv. Udlån fra foreningens bibliotek sker i forbindelse med møderne og der vil altid være hjælp at hente til tyding af gotisk skrift eller ideer til at komme videre. Kaffe/te ”ad libitum” 10 kr.

Medlemskab (incl. abonnement på ”Slægts - Tidende” og ”Slægten”) pr. år 200 kr. – par 280 kr. GÆSTER ER VELKOMNE. Gæstebilletter 40 kr. pr. foredrag.

<http://www.trekanten-slaegt.dk>

WEB – master: Kai Aurbo.

En overvejelse værd? Det håber vi!

Vi synes selv, at vi indtil nu har haft en velfungerende forening med interessante foredrag, vellykkede temaaftener og gode udflugter. Alt beskrevet til orientering for alle i vores eget blad »Slægts-Tidende« og en altid opdateret hjemmeside. Derudover giver vores forenings bibliotek bud på velegnet litteratur som baggrund for slægtsforskningen. Til møderne får vi endog kaffe/te med småkager serveret (Det gør man ikke alle steder!)

Som alle véd, kommer det ikke helt af sig selv. Medlemmerne betaler et kontingent og bestyrelsesmedlemmerne passer hver deres del-hverv. MEN: Nu er vi kommet i den situation, hvor 3-4 bestyrelsesmedlemmer af alders- og helbredsmæssige årsager efter en årrække i bestyrelsen ønsker at fratæde. Disse skal erstattes, hvis foreningen skal overleve med de nuværende funktioner.

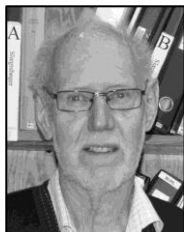
Tænk over, om du ikke kan påtage dig at sikre foreningens fortsatte eksistens ved at indgå i bestyrelsesarbejdet. Det er ulønnet, uvurderlig nyttigt og du får direkte indflydelse på vores aktiviteter – og vi har det faktisk rigtig rart!

Henvend dig til formanden og fortæl, at du gerne modtager valg ved generalforsamlingen den 14. marts 2016.

*Venlig hilsen
Bestyrelsen*

Seneste medlemsmøder.

Alle referater fra møderne finder du i sin fulde længde på foreningens hjemmeside:
www.trekanten-slaegt.dk

Referat fra medlemsmøde den 14. sept. 2015

I samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet.
40 deltagere.

Tema: ”Den store udvandring” ved Ulrich Alster Klug,
slægtsforsker og forfatter, Fredericia.

Af Niels Thomsen, sekretær.

I »medlemmernes 10 minutter« fortalte *Ester Nørrelykke* om en arvesag, hvor hun havde opdaget og udredt, at en navneforveksling havde medført, at et fattiglem, Kristen Henriksen, på grund af navnesammenfald med en gårdejer, endda i et andet sogn, i 1820 fik udbetalt gårdejerens ikke ubetydelige restarv – uden efterfølgende indsigelser! Pengene gik i fattigkassen – og det var i grunden ikke så galt!

Ulrich Alster Klug (billedet) indledte sit foredrag: ”Den store udvandring”.

Udvandringen fra Danmark gik primært til USA og hertil var den størst i perioden fra 1860'erne til 1920'erne. Største udvandring var i 1881-90 med næsten 80.000 personer. Billetter blev solgt gennem bureauer.

Billetterne skulle forevises politiet, som førte kronologisk protokol over de foreviste billetter. De tal man har på antal udvandrere er baseret på udvandrerprotokollernes registrering af foreviste billetter (ikke direkte antal udvandrede personer).

I perioden 1868-1909 er der registreret 327.000 billetter, heraf 220.000 danskere. De øvrige må så fortrinsvis være fra andre skandinaviske lande.

Den danske befolkning udgjorde i 1890 2,1 mio. indbyggere. Udvandringen i 1901 fra Europa til Amerika var på 1 mio. personer.

Årsagen til udvandring var flere.

- Religiøse grupper som mormoner, kvækere og jøder var en gruppe, som mente at kunne få en bedre tilværelse oversøs.
- Økonomiske årsager begrundet i et stigende befolkningsoverskud på grund af faldende børnedødelighed og en generelt bedre sundhedstilstand. For nogle var det et spørgsmål om i det hele taget at overleve. Nogen fra en stor børneflok kunne skaffe sig bedre kår ved at opdyrke en farm ude på prærien end ved at skulle tjene til at købe en gård herhjemme.
- Kommunen og staten kunne sende kriminelle ud af landet, så var man fri for at føde på dem.
- Og så var der eventyrlysten og beretningerne fra det forjættede land der trak en del.

De danske udvandrerskibe var dominerende på amerikatrafikken, men var også i en dyrere klasse, hvorfor en del rejste ud via f.eks. Gøteborg, hvor billigere billetter kunne fås.

De lande, hvorfra der her i Nordeuropa udvandrede flest, var Irland, Norge, Sverige og Danmark.

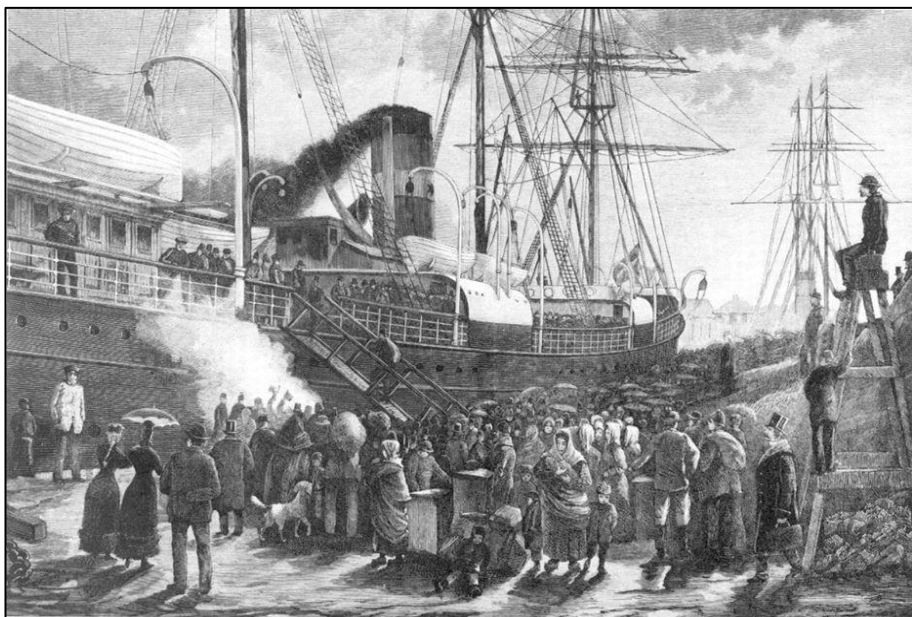
Søgning af udvandrede kan starte i danske arkiver. Navn, fødselssted og -år, hvorfra og hvorhen. Hvornår omtrent er en person udvandret?

Følgende kilder kan anvendes:

- **Kirkebøger:** Til- og afgangslisterne. (København til 1842; købstæderne til 1857; landsognene til 1875). Har vedkommende evt. været fadder eller forlover?

- **Folketællinger:** Hvornår er en person sidst registreret her i landet.
- **Skifter:** Nævner børn og evt. nære slægtninge, selv om de er udvandrede.
- **Lægdsruller:** Registrer, når en værnepligtig ikke er mødt på session eller er udeblevet ved indkaldelse.
- **Pasprotokoller:** Den indenrigske amtspaspligt og kravet om pas ved rejse til udlandet blev ophævet 1862. Tjenestefolk kunne rejse indenrigs på deres skudsmålsbog alene. (Kravet om, at danskere skulle have pas ved rejse til udlandet blev først indført 1952!) – men de lande danskere rejste til kunne forlange pas! (søg i Daisy: Arkivserie: Rejsepas)
- **Politiets registerblade:** Bosiddende i København 1892-1923 blev registreret af politiet som en forløber for folkeregistrene (som begyndte 1924).

Herefter fik vi eksempler på søgning efter navngivne personer ved brug af ovennævnte kilder samt skibspassagerlister, ansøgninger om rejsepas og amerikanske folketællinger via www.familysearch.com (betalingsside) – Eller benyt den gratis adgang på mormonernes: Slægtshistorisk Center, Kaltoftevej 27, Fredericia tirsdage kl. 9-18, hvor der er hjælp at få. (Vores medlem Niels Nybo Jacobsen er centerleder).

*Et udvandrerskib ved Larsens Plads, Kbh. Træsnit efter tegning af Vilhelm Tilly.
Fra "Illustreret Tidende" 23. april 1882.*

Referat fra slægtstemaaften den 23. sept. 2015

14 deltagere.

Tema. **Sidemandsoplæring** (uddrag)

Af Jesper Ratjen, formand og Niels Thomsen, sekretær.

Slægtstemaaftenen blev afviklet ved at formanden indledningsvis gik ind på foreningens hjemmeside, hvor vi gennemgik de "links", som ligger under "Private hjemmesider". Af eksempler kan nævnes: *Nygaards sedler* (slægtsnavne i Jylland), *Vads sedler* (slægtsnavne på Fyn), *Fogsgaard* (Enkekassen, københavnske gadenavne), *Wadschier* (søgbare afskrifter af skifter fra Nørrejylland og Fyn samt fynske fæsteprotokoller og Viborg tugthus), *Erik Breils* skifteudskrifter m.fl.

Dernæst var det tid at hjælpe hinanden med besvarelse af spørgsmål. Da det kun lykkedes 1 af 5 pc'er at komme på arkivets trådløse net, blev det i form af fælles gennemgang, som Britt hjalp med fra sin pc. – Så kunne vi alle lære noget i fællesskab. Det var vist den bedste løsning overhovedet!

Det blev en hyggelig, afslappet og lærerig aften!

Referat fra medlemsmøde den 12. okt. 2015

I samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet.

40 deltagere.

Tema: **"Kort og andre data i Geodatastyrelsen"** ved Peter Korsgaard, arkivar, Geodatastyrelsen (uddrag).

Af Niels Thomsen, sekretær.

Medlemmernes 10 minutter var baseret på en forespørgsel, som Jesper havde fået fra en person, der havde ligget som soldat i Fredericia i 1961 (1. kvartal). Spørgeren, Hans Christian Andersen, som endda er fra Odense, havde fra sit vindue på Bülow's kaserne oplevet at se en sort ligvogn forspændt to sorte heste, som ved nattetide, havde ført en kiste ind på Trinitatis kirkegård. Vognen syntes også fulgt af fakkelbærende personer. Kunne der have foregået en begravelse om aftenen/natten? Spørgeren var nu blevet afkrævet dokumentation for sin "soldaterhistorie" og henvendte sig derfor til »Trekantområdets Slægtshistoriske Forening«.

Opslag i Trinitatis kirkebog viste 22 begravelser i 1. kvartal 1961, hvoraf pastor emeritus Holger Petersen syntes at være den eneste sandsynlige for en sådan ligfærd. Holger Petersen havde været sognepræst i Vejlbj sogn (Egeskov kirke) og dermed også residerende kapellan ved Trinitatis kirke 1912-47.

Kirkebogen viser, at han døde den 26. januar 1961, 83 år gammel, på et familiebesøg hos sin søster i Gentofte. Hans kiste må være sendt med tog til Fredericia, og ved ankomsten til banegården ført på en ligvogn til Trinitatis kirkes kapel efter mørkets frembrud. Men aftenbegravelse? – Nej, sagde både kirkekontor og bedemænd, på forespørgsel.

Jesper viste nogle avisudklip fra Fredericia Dagblad. Dødsannoncen sagde begravelse kl.14. Vognmand M. Honoré havde nedenunder en annonce for en hestetrukken ligvogn. Yderligere var der tilstedeværende medlemmer, som kunne fortælle, at de i sin tid ofte havde set vognmand Mathias Honorés ligvogn med de sorte heste i bybilledet. Selv om avisens reportage fra jordfærdens ikke nævner en indledende afhentning (som altså ikke har været noget særsyn), mener vi, at kunne konkludere, at soldaten har haft en sand oplevelse.

Herefter blev ordet givet til aftenens foredragsholder Peter Krogsgaard Geodatastyrelsen (tidligere Kort & Matrikelstyrelsen), som gennem de sidste år har skannet de fleste af arkivets gamle kort. Det gælder både de gamle matrikelkort og andre økonomiske kort, forskellige topografiske kort samt forskellige antikke søkort. En del er lagt på nettet og mere er klargjort, men afventer bevilling. Originalkortene er afleveret til hhv.

Rigsarkivet og Det ggl. Bibliotek.

Peter Krogsgaard (billedet) startede med at nævne nogle af de vigtigste kort og kilder:

- Videnskabernes Selskab (slutningen af 1700-tallet).
- Generalkvartermesterstaben (1800-1850).
- Bymålingerne (1842-1899).
- De høje målebordsblade (1842-1899, uden Sønderjylland).
- De lave målebordsblade (1901-1971).
- 4 cm kortene (1957-2002) er en målestoktilpasning af militære (Nato) hensyn.
- Digitalt producerede kort (ca. 1995-).

Desuden to typer landøkonomiske kort:

- Udskiftningskort o.l. (ca. 1770-1820).
- Matrikelkort Original 1 (1806-1822).

Samt de vigtigste kort og kilder for byhistorie:

- Grundtakstkort (1790 -).
- Matrikelkort Original 1 (1863-1887).
- Vejkort (1778-1820).
- Konsumtionsgrænsekort (1820-1830).
- Trap (1858-1860).
- Berggren (ca. 1863-1905).

For Sønderjyllands vedkommende er der kort fra år 1850, samt preussiske målebordsblade fra 1877-1878. Sønderjylland kom med på de lave målebordsblade fra 1920.

»4-cm kortene«, der kom fra 1957, og afløste målebordsbladene (1:20.000), blev målestok-tilpasset til 1:25.000 af militære (Nato) årsager. (1 cm på kortet = 250 m i terrænet – eller: 4 cm på kortet = 1 km i terrænet)

Med Magrittes "Dette er ikke en pibe"-billede ville Peter Korsgaard betone, at kortbilledet ikke er (en fuldstændig retvisende gengivelse af) landskabet, men et redigeret billede, som resultat af bevidste valg og udeladelser af objekter efter tidens behov, pladshensyn og korttegnerens egen bedømmelse.

Det har gennem tiderne været forskellige ting, man har lagt vægt på. De for slægtsforskeren særdeles brugbare angivelser af "lægebolig, jordemoderbolig, smedje, fattiggård" har haft sin tid, mens nyttige terrænkendemerker (også for bilister) som "mølle, mejeri, transformatorstation" havde et længere liv og "station, trinbræt, præstegård, skole" og selvfølgelig "kirke", samt "søer og vandløb" har været med til det sidste.

Geodatastyrelsen har tidligere lagt vore gamle matrikelkort og sognekort på nettet under titlen "Se på kort". Den udgivelse er erstattet af "Historiske kort på Nettet" (HKPN), som er suppleret med andre typer af arkivets gamle kortserier. Se www.hkpn.gst.dk

På hjemmesiden er der en grøn værktøjslinje foroven med mulighed for at vælge 6 forskellige menuer.

Der kan også søges på ejerlav eller kort/stednavn.

Søkort er dog ikke med endnu, men "kommer snart" (problemer med copyright).

Til sidst fanen "Protokoller". Her kan hentes Sogneprotokoller og Hartkornsekstrakter.

Er man særligt interesseret i nærmere at studere Peter Korsgaards materiale (power point præsentation) stiller han det frit til rådighed. Her kan man gå i dybden med hans præsentation. Interesserede kan få materialet tilsendt på elektronisk form ved at henvende sig til sekretæren.

Peter Korsgaards bog "Kort som kilde - en håndbog om historiske kort og deres anvendelse", 2006, kan ikke skaffes mere. (Men vi har den i vores eget bibliotek under nr. E12). Den kan imidlertid også findes på nettet på "topograf.dk" som primært omhandler bogen om topografernes historie 1928-1992. Gå ind på deres hjemmeside, klik på "Kortenes historie", her findes bogen "Kort som kilde".

Bogen "Topografernes historie" er også udsolgt, men har man interesse for deres historie, man kan også hente denne bog (pdf-fil) på hjemmesiden. Klik på billedet af bogen, så kan man frit downloade den som pdf.-fil.

Referat fra besøget på ”Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig” i Flensborg den 20. okt. 2015 (uddrag)

7 deltagere

Af Jesper Ratjen, formand

Et par sidste øjeblikks frameldinger og et manglende fremmøde gjorde, at vi kun var 7 deltagere fra TSF til det fyldige og informative arrangement, som vi blev mødt med i »Den Slesvigske Samling« på »Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig« i Flensborg, hvortil vi kørte i privatbiler.

Klaus Tolstrup Petersen fortæller under formiddagskaffen om »Den Slesvigske Samling«

Mens vi spiste de bestilte pålægsbelagte rundstykker til kaffen, indledte lederen af »Den Slesvigske Samling«, Klaus Tolstrup Petersen, med et illustreret foredrag om samlingens oprindelse, indhold og tilbud til slægtsforskere.

Samlingen af trykt litteratur om Slesvig blev påbegyndt 1891 af Gustav Johannesen, som en reaktion på en preussisk skolesprogsinstruks af 1888, som kun tillod, at religionsundervisningen kunne foregå på dansk. I de første mange

år måtte han huse samlingen privat. Fra 1921 kom den til det danske mindretals bygning, »Flensborghus«. Siden som "magasinsamling" på det nybyggede danske bibliotek fra 1959. Først i 2010 blev den store samling på områdets 5 sprog: Dansk, sønderjysk, tysk, plattysk og frisisk opstillet frit tilgængeligt som »Den Slesvigske Samling« på 2. sal i det flotte, rummelige bibliotek.

»Den Slesvigske Samling« har en del, som kan være af interesse for slægtsforskeren: Biografiske opslagsværker, anetavler og slægtshistorier, bykrøniker (sognebeskrivelser), gårde og slægter, tidsskrifter og årbøger, aviser, folkeminder, socialhistorie, retshistorie m.m. – (En trykt matrikel/"Kataster" over Flensborgs ejendomme med ejernavne langt tilbage, viste sig særdeles brugbar).

Efter præsentationen af samlingens ældste bøger opstillet i klimasikrede glasskabe, men med tilladelse til, iført hvide handsker, at blade i disse, synes vores værter også, at vi skulle smage på et traditionelt Flensborg-produkt: Rom!

I »Den Slesvigske Samling« bliver vi budt på et "Flensborg-produkt".

– så der blev skænket en smagsprøve af en særlig fin og gammel en af slagsen.

En sådan skal nydes på stedet, mens den ældre litteratur fra 1591-1880 er digitaliseret og kan læses på bibliotekets hjemmeside (www.dcbib.dk).

Tilbage på vores siddepladser tog lederen af forskningsafdelingen og arkivet, Mogens Rostgaard Nissen over og fortalte os, at opgaven består i at arkivere, registrere og forske specielt rettet mod Sydslesvig. Arkivet er tæt knyttet til det danske

mindretal i Sydslesvig. Indholdet skyldes for en stor del et omfattende indsamlingsarbejde af den tidligere arkivleder Lars N. Henningsen. Det rummer omk. 800 personarkiver, hovedsagelig fra det 20.årh. (Vi fik bl.a. forevist breve skrevet af dansksindede tyske soldater under de 2 verdenskrige). De fleste kilder er skrevet på dansk, men også en del på tysk, plattysk og frisisk. Desuden har man mere end 500 arkiver fra institutioner og foreninger samt nogle virksomheds- og kirkearkiver. Man har kirkebøger fra de danske menigheder i Sydslesvig, som er tilgængelige, fordi man følger de danske arkivregler, mens de tyske arkivregler er så restriktive, at man (desværre) ikke har tyske kirkebøger. Fotosamlingen er, i lighed med "det øvrige Danmark", tilgængelig via >arkiv.dk<.

Vi blev også gjort opmærksom på 2 hjemmesider: >www.mindretallet.dk<, hvor der bl.a. ligger en helt ny interessant dokumentarfilm: »*De glemte danskere*« om nogle af de holdninger, som rører sig i det danske mindretal. Desuden er man, i samarbejde med *Institut for Design og Kommunikation* (IDK) ved Syddansk Universitet, Kolding, ved at oprette en søgeportal >sydslesvighistorie.dk< som skal omfatte 10 temaområder.

Der er meget at komme efter i Slesvig og ikke mindst på »Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig«, Norderstraße 59, Flensborg (lige overfor Oluf-Samson-Gang, som nu er blevet pæn og mondæn).

Bibliotekets åbningstider er: ma-fr. 9.00-19.00; lø. 9.00-14.00. Her taler man dansk, så der er ikke noget at betænke sig på.

Referat fra medlemsmøde den 9. nov. 2015

I samarbejde med Lillebælt Folkeuniversitet.
33 deltagere.

Tema: "Avisen som kilde"

ved Tommy P. Christensen, cand. mag. og kulturhistoriker (uddrag).

Af Niels Thomsen, sekretær og Jesper Ratjen, formand.

Formanden Jesper Ratjen bød velkommen og omtalte den udtynding af bogbestanden i vores bibliotek som bestyrelsen, grundet i pladsproblemer på hylderne, har besluttet. Det overordnede princip er at materiale, der umiddelbart kan ses og lånes på folkebibliotekerne, vil blive taget ud. (F.eks. Vejle Amts Årbog og Personalthistorisk Tidsskrift) Dog vil evt. navneregistre blive bibeholdt.

De udtagne bøger vil blive solgt på en kommende slægtstemaaften. Se side 19.

Avisen er en vigtig kilde for slægtsforskere, og i dag er den blevet mere tilgængelig ved at flere og flere aviser kan ses på nettet. Derfor havde vi bedt Tommy Christensen om et foredrag: "Avisen, som kilde for slægtsforskere".

Tommy Christensen (billedet) startede med en omtale af avisens historie.

Gutenbergs opfindelse af bogtrykkunsten (1440) med støbning af enkelt-typer i bly samt papir at trykke på, var en nødvendig forudsætning for masseproduktion af tryksager. Da bogtrykkerne skulle holde deres værksteder beskæftigede, måtte de, som supplement til bestillingsopgaver selv stå som udgivere af de "nyhedsblade" (aviser), som sammen med ("skillings-") viser og billeder kunne sælges på gaden af såkaldte "nyhedskræmmere".

Medens enevælden herskede her i landet var det at udgive en avis et kongeligt privilegium. Man skulle have kongens accept af det at udgive, og der var streng censur med, hvad der blev trykt. Overskred man disse grænser kunne man få sit privilegium inddraget, så det er klart, at der kun blev skrevet, hvad der var "comme il faut" hos kongen og dennes mænd. Derfor forekom der ofte salvesesfulde omtaler af kongen samt hof- og embedsmænd.

De første "aviser" var små blade (ca. A5 format) der bestod af et enkelt foldet ark. Til gengæld var de trykt med store typer!

Den første danske avis var "Den danske Mercurius" fra 1666. Den var på vers og udkom månedlig.

En anden avis var "Ekstraordinære Relationer" der kunne omtale hofnyheder, ildebrande, udnævnelser eller hvilke fornemme folk der var ankommet til eller afrejst fra byen (København).

Læs videre på hjemmesiden, bl.a. om de "store" aviser og Herlev Bladet.

Referat fra slægtstemaften den 25. nov. 2015

16 deltagere

... om kort, aviser, arkiv.dk og gotisk læsning (uddrag).

Af Jesper Ratjen, formand

En gennemgang ved formanden, som tog udgangspunkt i et skifte fra Fredericia 1745. Blandt arvingerne var 2 brødre: Knud og Jens Clausen, som arvede deres barnløse fæster. Knud Clausen var gartner og boede i Købmagergade i Fredericia. Han er en af Jespers aner (4 x tipoldefar). Han kommer udenbys fra, men fra hvor? I det 20 sider tætskrevne skifte (i grumset, uskarp Arkivalieronline-"kvalitet") efter fæsteren og hendes mand, nævnes på et tidspunkt om broderen Jens: *Jens Clausen fra Hindsholm, boende i Mesinge i Fyen, Broeders søn af dend sl. afdøde Kone.*

Med stednavnet "Mesinge" var der anledning til at gå ind på "historiske kort på nettet" (hkpn.gst.dk) for at se om der på de ældste matrikelkort (fra 1809) blandt de mange påskrevne brugernavne, skulle være genkendelige efterkommere efter en "Jens Clausen". Det syntes ikke umiddelbart, men det fremgik, at der i Mesinge boede bønder fra 3 godser: Schelenborg, Brøløkke og Hverringe. Beliggenheden af de 3 godser valgte vi at se på de topografiske kort – både de ældste og de nyeste. (vælg fanebladet: »Topografiske kort - landsdækkende«)

Da Jens Clausen måtte være fæster under et af de 3 godser, kunne vi via vores hjemmesides link: "Godsskifter" vælge de af dis-odense digitaliserede registre til fynske fæste- og skifteprotokoller (faesterogskifter.dk) og søge en Jens Clausen som fæster. Blandt de mange muligheder var også en Jens Clausen, som blev fæster under Hverringe i 1745. Bingo! Han vælges og på det fremkomne skema ses, at hans fæstekontrakt er indført på side 110 i fæsteprotokollen. Vi vælger den relevante fæsteprotokol og linkes til den af Familysearch indscannede protokol, som fremtræder i en smuk, klar og skarp gengivelse. Vi finder frem til side 110 og læser i fællesskab i teksten, som også er uddelt på tryk, at *Velagte unge Karl Jens Clausen er barnefødt i Flødstrup.* (Det er broderen Knud så sikkert også, men Flødstrup kirkebøger begynder først i 1739). Af fæstet fremgår blandt andet, at gården ved ydelse af nogle tønder rug, er økonomisk grundlag for kirkens anskaffelse af vin, brød og ??? (et par ulæselige ord).

"Ulæselige ord" bryder vi os ikke om at efterlade. Kan ordene findes mere læselige i andre fæstebreve fra tiden? Ikke umiddelbart, da den nævnte ydelse ser ud til at være specifikt knyttet til den pågældende fæstegård. – Så måske gentages det, når Jens Clausen slutter fæstet og gården overgår til en ny fæster? På "faesterogskifter.dk" kan også vælges at søge på "forrige fæster". Det ses, at en Jens Clausen, Hverringe gods, i 1762 afløses af fæster Oluf Rasmussen med fæstebrev indført på side 152. Oluf Rasmussen nævnes som søn (må være en stedsøn) af Jens Clausen og de samme

ydelse til kirken nævnes igen og de tidligere "ulæselige ord" viser sig at være: *Seier Verket samme Steds*. (sejerværk = større ur eller tårnur)

(Ved gentagen brug af funktionen "forrige fæster" vil man kunne komme frem til en fæster nævnt på det senere matrikelkort og dermed få lokaliseret den pågældende gård – Det forsøgte vi ikke. NB! *faesterogskifter.dk* omfatter kun fynske godser)

Gamle aviser kan læses på skærmen via Statsbibliotekets *Mediastream* (evt. via vores hjemmesides link-samling: Biblioteker). Statsbiblioteket er ved at OCR-indscanne en lang række aviser tilbage fra 1749. OCR-scanneren forsøger at genkende de enkelte tegn, så ord i teksten bliver søgbare. Scanneren har en del problemer med at læse tekst trykt med fraktur (trykte gotiske bogstaver). Den er bedst til navne. På grund af copyright-regler får man kun en læsbar avisside frem, hvis avisen er mere end 100 år gammel. Forekomst i nyere aviser markeres også, men kan kun læses på (eller skaffes fra) Statsbiblioteket eller Det Kgl. Bibliotek. Sæt f.eks. hak i kassen: "Søg kun i det, du har adgang til". Adskillige avistitler er endnu ikke scannede.

Vi søgte på "Anton Ludvig Rasmussen", en arbejdsmand fra Ålborg, som var død i 1914, 47 år gl. – Men uden held; – selv om »Aalborg Stiftstidende« er blandt de indscannede. Vi fik en grøn tekstmarkering på en anden af samme navn et andet sted. I 3-bindsværket: Jette D. Søllinge og Niels Thomsen: »De danske aviser 1634-1989« kunne vi se, at der i Ålborg på den tid også blev udgivet »Nordjyllands Social-Demokrat«. Her vil en evt. arbejdsulykke eller dødsannonce efter en arbejdsmand, snarere være indrykket. Men den avis er endnu ikke blandt de indscannede på Mediastream. Større held var der med "Mundelstrup Gødningsfabrik", hvor en brand i 1904 var udførligt omtalt som nutidsreportage i Horsens Folkeblad og dagen efter i Jyllands-Posten, som kunne fortælle: *Syredampene drev ved Middagstid saa stærkt ud over Banelinien, at Exprestogets Passagerer maatte stige ud af Toget og begive sig udenom Brandstedet, medens Toget med Personale vovede sig gennem den farlige Taage*. Alt dette var også nyt for spørgeren.

Til sidst afprøvede vi »arkiv.dk«, hvor vi kan søge i materiale på mere end 500 lokale arkiver. Man kan f.eks. søge på personnavne, stednavne eller emner. Mange billeder er indscannede, så man kan se dem og på hvilket arkiv, de findes og som man kan henvende sig til for at få et billede i en større opløsning eller skriftligt materiale. Man kan også søge i et bestemt arkivs samlinger. Vi søgte "Ågård mølle" og så en stribe gode fotos fra Øster Starup Lokalkarkiv.

Dermed var aftenens program til ende og deltagerne fik 4 sider med gotisk skrift med hjem.

Fortsættelsen af den interessante historie om efternavne.

(fundet på Nettet).

Af Kai Aurbo, redaktør

Efternavne i 1800-tallet

Som beskrevet i afsnittet om efternavne mellem år 1500 og 1800, var det efterhånden blevet et problem at det var svært at opspore en person ude på landet hvis man kun kendte ham ved fornavn og patronym (Wikipedia: **Patronym**, (egentlig **patronymikon**). Af græsk **pater** (fader) og **-onyma** (navn). *Efternavn, der dannes af en slægtning fornavn med en tilføjelse, der viser slægtskabet (-søn/-datter) (Hans Pedersen)*. Det skyldtes ikke mindst at de folkelige tilnavne meget sjældent gik over til at blive egentlige slægtsnavne, og at bønderne i alle offentlige forhold kaldte sig ved fornavn og primærpatronym.

Indgreb i Slesvig: reskriptet af 1771

Lensgreve Johann Friedrich Struensee forsøgte kort før sin henrettelse at regulere efternavneskikken i Danmark, men nåede kun til hertugdømmet Slesvig. I 1771 greb regeringen ind. I et kongeligt reskript for hertugdømmet Slesvig bestemtes det at alle børn ved dåben for fremtiden skulle have "beständige Geschlechts-Nahmen", og at dette faste slægtsnavn skulle forblive uforanderligt for al eftertid. 1771-reskriptet var et af den reformivrige Johann Friedrich Struensees mange tiltag, og det har sikkert været hvad vi i vore dage kalder et pilotprojekt. Men året efter reskriptet var Struensee styrtet og henrettet, og der skulle gå 60 år før en lignende

navnelov kom for kongeriget Danmark, altså resten af landet.

Reskriptet gav ikke nogen retningslinjer for hvilke arter af slægtsnavne man burde foretrække. Men takket være de lokale præsters medvirken blev en hel del af de folkelige tilnavne i Nordslesvig valgt som slægtsnavn, således at Sønderjylland, som det nu hedder, faktisk er den del af Danmark hvor vi i dag har færrest slægtsnavne på *-sen*.

I Sydslesvig valgte de fleste forældre, uden tanke på følgerne, det ægte patronym som barnet alligevel skulle have haft, som slægtsnavn. Nu blev det altså et sekundært patronym, et fast arveligt *-sen*-navn. Men sønderjyderne af kommende generationer vægrede sig ved at give afkald på deres ægte patronym, og da man ikke længere kunne få det som eneste efternavn, indskød man det i stedet mellem fornavnet og

slægtsnavnet som en art mellemnavn. Navnekombinationer som *Hans Ebbesen Hansen* og *Peter Lassen Holdt* er stadig karakteristiske for det sønderjyske område.

Indgreb i resten af landet: forordningen af 1828

Indtil 1828 havde man i kongeriget Danmark kun indført dåbsbørnene i kirkebøgerne ved fornavn. Men i 1828 udstedtes en "Forordning om Adskilligt, som i Henseende til Daaben bliver at iagttage", og i slutningen af § 18 støder man på denne helt ukommenterede sætning: "Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære".

18.)

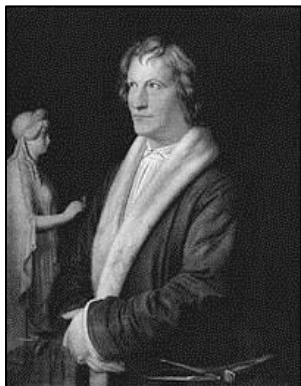
Bed den i § 13 befalede Anmeldelse, hvorved Faddersne opgives for Præsten, haver denne at paaagte, at Ingen Uberettiget stedes til at være Daabsvidne; ligesom han og bør paafee; at intet upassende Navn, som Bedkommende kunde falde paa at foreslaae, gives noget Barn. Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Families eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære (*).

§ 18's sidste tre linjer i Forordning om dåb 1828 må være verdens korteste navnelov: "Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære".

For at vejlede præsterne udsendtes samme år et cirkulære hvori det fastslås at barnefaderen selv måtte vælge om dette familie- eller stamnavn skulle være hans eget folkelige tilnavn, et ægte patronym dannet på den gamle måde eller navnet på familiens hjemsted, altså et stednavn. Blot skulle alle hans børn have samme slægtsnavn, og dette slægtsnavn skulle, som der står, blive at vedligeholde i familien hvis ingen bevilling til afvigelse erhverves. Året efter kom endnu et cirkulære, og det fastslog at pige børns ægte patronym for fremtiden skulle dannes med *-sen* og ikke som hidtil med *-datter*.

Med 1828-forordningen gik det hele galt. For de danske bønder gjorde nøjagtig som befolkningen i Sydslesvig havde gjort det i 1771 og lod det ægte patronym indføre i kirkebøgerne som barnets familie- eller stamnavn. Og omkring 1850 måtte

myndighederne erkende at 1828-forordningens tilbud om frit navnevalg var endt som en karikatur af en slægtsnavnedannelse. I stedet for problemerne med de vekslende patronymer stod man nu med det problem at næsten hele bondestanden som familie- eller stamnavn havde et arveligt *sen*-navn.

Det pinte den forfængelige H.C. Andersen så meget at bære et *-sen*-navn at han skrev eventyret "Børnesnak" (1859) om en anden fattig dreng der "blev til noget" selv om hans navn "endte aldeles på *sen*", nemlig billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1770-1844).

Rundskrivelsen af 1856

Myndighedernes næste træk gjorde kun ondt værre. I 1856 udstedte Kirke- og Undervisningsministeriet en såkaldt "rundskrivelse", et cirkulære til alle landets biskopper, om at det frie navnevalg var slut, og at det slægtsnavn man havde valgt efter 1828-forordningen, skulle være gældende for alle senere slægtled. Hermed var det officielt slut med at give sine børn det ægte patronym som slægtsnavn, og forordningen vakte enorm forbitrelse hos generationen af bønder født efter 1828 som nu stod over for selv at skulle navngive børn.

Modstanden mod 1856-cirkulæret voksede sig stærkere og stærkere som århundredet gik, og gav sig udslag i flere henvendelser til Rigsdagen. Nogle ville have det ægte patronym genindført, andre ville have ret til at antage deres folkelige tilnavn som slægtsnavn. Men det var ikke muligt ifølge 1856-cirkulæret.

Med industrialiseringen flyttede en stor del af landbefolkningen til byerne, og bøndernes slægtsnavnproblem blev nu hele landets problem. Optællinger fra omkring år 1900 viser at i Århus havde ca. 70 % af indbyggerne et *-sen*-navn som slægtsnavn, i Odense 66 % og i Ålborg hele 75 %. I landområderne var tallet mange steder over 90 %. Og det var de 20 almindeligste *-sen*-navne der dominerede allevegne.

Et andet problem var at man ikke tog sit folkelige tilnavn med til byen. En Jens Hansen der på sin hjemegn var kendt som Jens Bjerre, druknede i storbyen mellem hundreder af andre Jens Hansen'er. At problemet således bredte sig til byerne, førte til nye lovindgreb.

(Kilde: Nordisk Forskningsinstitut)

Følg med i næste nummer af Slægts-Tidende om "Efternavne i 1900-tallet".

Julekager — genoptryk af opskrift, som er i Slægts-Tidende, den 5. dec. 2006.

Et par jule-traditions-opskrifter på småkager. Disse småkager efterspørges ikke bare fordi de er tradition hjemme hos os (Jesper Ratjen), men fordi de er meget lækre.

Mormors kanelkager

(mormor: Julie Langmack f. 1885 i Århus d. 1972 på Frederiksberg)

½ pd. smør (blødgjort)

½ pd. melis

3 æggeblommer

Melis og æggeblommer røres først og røres derefter sammen med smørret.

½ pd. mel

5 tsk. stødt kanel

Revet skal af 1 appelsin

Blandes og røres sammen med smør/sukker

Sættes i små klatter af størrelse med en marmorkugle (flyder meget ud) med en smuttet, hel mandel ovenpå.

Bages ved 200 grader i ca. 10 minutter

Der bliver ca. 60 stk. af denne portion.

Hansines Israelitter eller Ingenting

(Hansine er fra Tønder-egnen)

Opskriften er fra

Meta Tønder: "Sønderjyske Bageopskrifter siden 1830 fra Tønder og Omegn". 1955

2 æg

½ Pd. Smør eller Margarine

¾ Pd. Sukker

1 Pd. Mel

Hasselnødder eller mandler

Smør og det halve af Sukkeret røres hvidt

Heri kommer de to Æggeblommer og Melet

Dejgen udrulles og afstikkes med et mindre Glas

De to Hvider piskes stive, og Resten af Sukkeret kommer i.

Kagerne sættes paa en smurt plade.

En Teske af Æggehvidmassen anbringes paa hver, med en Nød oveni.

Vi plejer at bruge tre æggehvider, da det ellers kan knibe at få nok.

Bages ved svag varme.

Antal: "en pæn portion".

Følgende har Ester Nørrelykke fundet

Skærbæk kirkebog, Tønder amt. 1696 s. 44 opslag 25.

EXTRAORDINARIA.

Die

Bleve alle Pigerne her I Sognet, saavel som besovede folk der fantes den Tid, efter Høj Øvrigheds Befalning i Min, Min Med Tierners og Andre danner Mænds, jorde Mødres og dannequi[n]ders Nerværelse, ~~at~~ forsøgte og prøvet, om der fantes die eller Melk i deres bryster; for at befrie Sig for ald Mistanke til det lille Pigebarns Mord, Som blev dødfunden af Truels Hyrde i Skiærbekk ved Brøns Mølledam d.18 Apr: var en Løverdag om aftenen. Men bleve Alle Uskyldige, Gud være æret, befundne – det samme skede ogsaa i Brøns og Wodder Sogne.

Tak til Ester.

Vends herreds årbog

Årbogen for Vends herred nr. 15, som foreningen abonnerer på, er udkommet. Den tilbydes også til medlemmerne til privat køb til favørprisen 105 kr. Indhold kan ses på <http://www.middelfart-museum.dk/vends>

Pladsmangel på vores bibliotekshylder.

Bogudsalg ved slægtstemaften den 11. januar 2016.

På grund af pladsmangel på hylderne, er vi nødt til at tynde ud i bogbestanden. Bestyrelsen har besluttet, at vi kan undvære titler, som uden videre kan ses og lånes på Folkebiblioteket. Titler, som aldrig har været lånt ud og bare fylder (for meget):

Bøger:

Erik Aalbæk Jensen: Livet på Øerne, bd. 1-7 (F 28-35)

Troels-Lund: Dagligliv i Norden, bd.1-7 (C 04-10)

Gyldendals egnsbeskrivelse bd. 1-12 (ikke bibl.registreret)

Tidsskrifter:

Vejle amts årbøger. 65 diverse hæfter 1909-1989 (V 04-70)

Personalthistorisk Tidsskrift. 69 hæfter 1967-2002 (R 20-89)

Kultur minder. 14 hæfter (R 06-16)

Hof & Statskalenderen 1959, 1961, 1977

Bestyrelsen ønsker alle medlemmer og samarbejdspartnere en rigtig glædelig jul samt et godt og lykkebringende nytår med mange gode oplevelser med vores hobby.

